

SEKRETARIAT
Biura Prac Senackich
Wpłynęło dn. 18.09.17
nr. 4889 podpis. M

Marii Koc
płynęło dn. 18.09.2017 r.
nr. MP 638
odpis. Debuska

PREZES

Instytutu Pamięci Narodowej
Komisji Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu

dr Jarosław Szarek

BPR-071-15(3)17

Warszawa, 13 września 2017 r.

Szanowny Pan

Michał Potoczny

Senator RP

Szanowny Panie Senatorze,

w odpowiedzi na oświadczenie złożone przez Pana Senatora na 46. posiedzeniu Senatu w dniu 27 lipca 2017 r. odnośnie do stanu badań prowadzonych przez Instytut Pamięci Narodowej dotyczących Zagłębia Dąbrowskiego wyjaśniam, co następuje:

Zasady funkcjonowania pionu badawczego IPN już w momencie jego powstania w 2001 r. zakładały, że w oddziałach regionalnych Instytutu prowadzi się przede wszystkim badania w ramach Centralnych Projektów Badawczych, skupionych na różnych aspektach dziejów Polski w latach 1939–1989, poszerzając je o wątki regionalne dla stworzenia całościowego obrazu procesów historycznych. Dlatego każdy historyk zatrudniony IPN jest afiliowany w co najmniej jednym CPB.

Poszczególne projekty badawcze koncentrowały się m.in. na dziejach powojennego podziemia antykomunistycznego, zagładzie polskich Żydów, funkcjonowaniu aparatu bezpieczeństwa w komunistycznej Polsce, statusie mniejszości narodowych w Polsce, prześladowaniu Kościoła katolickiego, dziejach NSZZ „Solidarność”, funkcjonowaniu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Ponieważ wymagane było uzupełnienie CPB o wątek regionalny w skali województwa, z takiej też perspektywy prowadzili badania historycy katowickiego IPN, umieszczając w swych pracach także wątki zagłębiowskie (dostrzeżone np. przez senatora Potocznego w badaniach nad aparatem bezpieczeństwa). Obszerne wywody i analizy, poruszające różne aspekty dziejów Zagłębia Dąbrowskiego, znajdują się zatem np. w takich monografiach jak „Podziemie poakowskie w województwie śląsko-dąbrowskim 1945–1947”, „Aparat bezpieczeństwa państwa wobec środowisk narodowych na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim w latach 1945–1956”, „Kadra bezpieki 1945–1990. Obsada stanowisk kierowniczych aparatu bezpieczeństwa w województwach śląskim/katowickim, bielskim i częstochowskim”, „Fundament systemu

zniewolenia. Z działalności wojewódzkich struktur Urzędu Bezpieczeństwa w Katowicach 1945–1956”, „Kruchtoizacja. Polityka władz partyjno-państwowych wobec Kościoła katolickiego w latach 1945–1956 w województwie śląskim/katowickim”, „»Kler to nasz wróg«. Polityka władz państwowych wobec Kościoła katolickiego na terenie województwa katowickiego w latach 1956–1970”, „Totalitaryzacja. Polska Partia Robotnicza na scenie politycznej województwa śląskiego w latach 1945–1948”, „PZPR w województwie katowickim wobec NSZZ „Solidarność” w latach 1980–1982”, „»Solidarność« śląsko-dąbrowska 1980–1981”, „Budownictwo kościołów w diecezji częstochowskiej w latach 1945-1989” i innych. Warto wspomnieć, że w ramach CPB, dotyczącego zagłady Żydów w okresie II wojny światowej, powstały takie prace jak: „Zagłada Żydów Zagłębiowskich” czy „Zanim nadeszła Zagłada... Położenie ludności żydowskiej w Zagłębiu Dąbrowskim w okresie okupacji niemieckiej”.

Możliwość prowadzenia badań w skali mniejszej niż cały region dopuszczają oddziałowe projekty badawcze, choć i one skoncentrowane są przede wszystkim na dziejach województwa śląskiego/katowickiego. W wypadku dużego zainteresowania i poważnego instytucjonalnego zaangażowania ze strony lokalnych ośrodków naukowych, możliwy był udział badaczy IPN w pracach, realizowanych na zasadach partnerstwa, przez takie instytucje jak: Muzeum w Gliwicach, Muzeum Miejskie w Zabrze, Muzeum w Rybniku, Muzeum w Tarnowskich Górach, Muzeum Śląskie w Katowicach. Ośrodki zagłębiowskie dotąd takiego zainteresowania nie przejawiały. Warto wspomnieć jednak, że pokłosiem współpracy z Katolickim Liceum SPSK im. Kard. Stefana Wyszyńskiego w Zawierciu była publikacja posesyjna „Pierwsze lata komunizmu w powiecie zawierciańskim (1945–1947)”.

Historyczne epizody z dziejów Zagłębia Dąbrowskiego po wojnie znalazły oddźwięk w szeregu artykułów popularnonaukowych, napisanych przez historyków katowickiego IPN, wymieniając pierwsze z brzegu: „Strajkowe lato 1945 w Czerwonym Zagłębiu”, „Miasto w ciemni Kombinatoru”, „»Straszny obraz państwa, które służy partii« – obchody Milenium Chrztu Polski w Sosnowcu (1967 rok)”, opublikowanych w periodyku katowickiego IPN „CzasyPismo” lub tekst „Zamachowiec z Zagórza”, wprowadzający zapoznaną sprawę zamachów przeprowadzonych przez Stanisława Jarosa do szerokiego obiegu naukowego i medialnego.

Ponadto odnośnie do zapytania, z jakich instytucji IPN pozyskał dotąd archiwalia, informuję, że zgodnie z art. 25 Ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej z 18 grudnia 1998 r. Oddziałowe Archiwum IPN w Katowicach zgromadziło od 2001 roku następujące materiały

2/6

dotyczące Zagłębia Dąbrowskiego w tym dotyczące miejscowości: Będzin, Czeladź, Dąbrowa Górnicza, Sosnowiec. Jednocześnie uściślam: w punktach I.a. III.a. V.a.10. VII.a.3. VII.b.3. VIII.a. oraz IX.a.b.c. przejęte akta dotyczą całego województwa (odpowiednio dla zmieniających się granic) i występujące tam materiały dot. Zagłębia stanowią ich integralną część.

Materiały dotyczące Zagłębia lub np. konkretnej osoby przekazane w ten sposób są możliwe do wytypowania dzięki wyszukiwarce Cyfrowe Archiwum, do której dostęp mają pracownicy IPN oraz osoby, które złożyły wniosek o udostępnienie akt.

- I. Przekazane przez UOP/ABW Delegaturę w Katowicach:
 - a. materiały operacyjne wytworzone przez organy bezpieczeństwa państwa zgromadzone w zbiorze akt WUSW w Katowicach (spis obejmuje 73238 j.a.)
 - b. akta administracyjne organów bezpieczeństwa państwa wytworzone przez jednostki terenowe w:
 1. Będzinie (PUBP, KPMO, RUSW) – 90 j.a.,
 2. Dąbrowie Górniczej (RUSW) – 35 j.a.,
 3. Sosnowcu (KMMO, MUSW) – 64 j.a.
- II. Przekazane z archiwum MSW w Warszawie:
 - a. akta osobowe i administracyjne dotyczące jednostek ORMO z terenu:
 1. Będzina – 96 j.a.,
 2. Dąbrowy Górniczej – 5233 j.a.
 3. Sosnowca – 3995 j.a.
- III. Przekazane przez Komendę Wojewódzką Policji w Katowicach:
 - a. akta osobowe funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa zgromadzone w zbiorze akt WUSW w Katowicach (spis obejmuje 11589 j.a.)
- IV. Przekazane przez Komendy Policji w: Będzinie, Dąbrowie Górniczej i Sosnowcu:
 - a. akta paszportowe:
 1. RUSW Będzin – 38456 j.a.,
 2. RUSW Dąbrowa Górnicza - 34311 j.a.,
 3. MUSW Sosnowiec – 68783 j.a.
 - b. akta wytworzone przez pion MO, akta administracyjne, operacyjne:
 1. KPMO Będzin – 73 j.a.,
 2. Dąbrowa Górnicza (KMMO, RUSW) – 76 j.a.,
 3. Sosnowiec (KMMO, MUSW) – 40 j.a.
- V. Przekazane przez Sądy: Okręgowy w Katowicach, Rejonowe w Będzinie, Dąbrowie Górniczej, Sosnowcu oraz w ramach przesunięć zasobu z Archiwum IPN w Warszawie:
 - a. akta spraw karnych, rehabilitacyjnych, cywilnych w tym o uznanie za zmarłego:

1. Sąd Powiatowy w Będzinie – 527 j.a.,
2. Sąd Rejonowy w Będzinie – 9 j.a.,
3. Sąd Grodzki w Dąbrowie Górniczej – 272 j.a.,
4. Sąd Powiatowy w Dąbrowie Górniczej – 1660 j.a.,
5. Sąd Rejonowy w Dąbrowie Górniczej – 1 j.a.,
6. Sąd Grodzki w Sosnowcu – 2530 j.a.,
7. Sąd Powiatowy w Sosnowcu – 109 j.a.,
8. Sąd Rejonowy w Sosnowcu – 9 j.a.,
9. Sąd Okręgowy w Sosnowcu – 454 j.a.,
10. Specjalny Sąd Karny w Katowicach (spis obejmuje 1089 j.a.)
11. Okręgowa Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich w Katowicach - Delegatura w Będzinie – 54 j.a.,
12. Kolegium ds. Wykroczeń przy Prezydencie Miasta w Dąbrowie-Górniczej – 1 j.a.

VI. Przekazane przez Prokuraturę Rejonową w Sosnowcu oraz w ramach przesunięć zasobu z Archiwum IPN w Warszawie:

- a. akta spraw karnych:
 1. Prokuratura Powiatowa w Sosnowcu – 108 j.a.,
 2. Prokuratura Sądu Okręgowego w Sosnowcu – 761 j.a.

VII. Przekazane przez Służbę Więzienną: Areszt Śledczy w Sosnowcu, Zakład Karny w Wojkowicach, Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Katowicach (OISW) oraz Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Katowicach

- a. akta osobowe więźniów:
 1. Areszt Śledczy w Sosnowcu – 384 j.a.,
 2. Ośrodek odosobnienia – Areszt Śledczy w Sosnowcu (internowani) – 10 j.a.,
 3. część zbioru akt personalnych dotyczący osób przebywających w obozach i ośrodkach pracy oraz więzieniach w latach 1945-1960 (spis obejmuje 866 j.a.)
- b. akta osobowe funkcjonariuszy służby więziennej:
 1. Areszt Śledczy w Sosnowcu - 515 j.a.,
 2. Zakład Karny w Wojkowicach – 310 j.a.,
 3. część zbioru akt osobowych przekazanych przez OISW (spis obejmuje 5592 j.a.)

VIII. Przekazane przez jednostki wojskowe: Wojskową Komendę Uzuppełnień w Będzinie, Wojskową Komendę Uzuppełnień w Mysłowicach (obejmuje również Sosnowiec):

- a. akta osobowe żołnierzy pełniących służbę w wojskowych organach bezpieczeństwa – (spis obejmuje 35 j.a.)

IX. Przekazane przez Archiwa Wojskowe, Archiwum Państwowe w Katowicach, Sąd Okręgowy w Katowicach i inne instytucje dotyczące w części takich zespołów akt jak:

- a. Wojskowy Sąd Rejonowy w Katowicach (spis obejmuje 5679 j.a.)
- b. Wojskowa Prokuratura Rejonowa w Katowicach (spis obejmuje 6868 j.a.)

c. Wojskowa Prokuratura Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych w Katowicach (spis obejmuje 2528 j.a.)

W związku z drugą częścią pytania, dotyczącą akt z tzw., worków ewakuacyjnych informuję że: zgodnie z art. 25 pkt. 1 ust. 1. w/w Ustawy w 2001 roku Oddział IPN w Katowicach rozpoczął przejmowanie materiałów cywilnych organów bezpieczeństwa państwa przechowywanych w Delegaturze UOP w Katowicach. Wśród przejętych materiałów, obok akt oraz pomocy ewidencyjnych ujętych w protokołach i spisach zdawczo-odbiorczych, znalazła się grupa materiałów przejęta do zasobu w tzw. workach ewakuacyjnych, która została przekazana bez szczegółowej ewidencji. Jak wynikało z relacji pracowników UOP współpracujących z archiwistami ówczesnego katowickiego Oddziałowego Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów, zawierały one dokumentację byłego Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Katowicach, która w latach 1989 i 1990 została przeznaczona przez służbę bezpieczeństwa do brakowania. Katowicki Oddział przejął ostatecznie 267 w/w worków ewakuacyjnych.

W czasie trwających od 2006 r. prac porządkowych i rekonstrukcyjnych odzyskano materiały, wśród których znajdują się m.in. akta i informacje dot. Zagłębia:

- około 16 tys. j.a. dot. spraw operacyjnych z terenu byłego woj. katowickiego,
- ponad 1000 j.a. wytworzonych przez różne wydziały WUSW w Katowicach i WUSW w Bielsku-Białej,
- 170 mb kart ewidencyjnych z terenu byłego woj. katowickiego, które posłużyły odtworzeniu kartotek: ogólnoinformacyjnej, zagadnieniowej, spraw mobilizacyjno-obronnych (MOB) oraz tematycznych – pseudonimów tajnych współpracowników i kryptonimów spraw operacyjnych,
- około 700 j.a. kwestionariuszy księży i zakonników z terenu byłego woj. katowickiego oraz inną dokumentację stanowiącą niegdyś zawartość Teczki Ewidencji Operacyjnej na Księży (tzw. TEOK).

Podobnie jak wyżej wiele z tych materiałów dot. osób i spraw z terenu Zagłębia jednocześnie pozostając integralną częścią zbiorów dot. całego województwa, m.in.:

- sprawy operacyjne dot. m.in. zakładów pracy (KWK „Sosnowiec”, Huta „Będzin”), czy też działania NSZZ „Solidarność” z terenu Zagłębia – spis IPN Ka 230,
- teczki personalne i pracy tajnych współpracowników – spis IPN Ka 00233,

- materiały fotograficzne, np. zdjęcia operacyjne Wydziału „B” przedstawiające m.in. działania operacyjne przeprowadzane na terenie miasta Sosnowiec.- spis IPN Ka 435.

Należy tu dodać, że ze względu na sposób przekazania i stan archiwaliów przy porządkowaniu przyjęto zasadę tworzenia spisów akt zgodnie z rodzajem i typem akt. Spisy akt operacyjnych zawierają wszystkie odtworzone, sklejone i uporządkowane do dziś akta. Ze względu na to, że prace te wciąż trwają do poszczególnych spisów dopisywane są kolejne jednostki aktowe. Dlatego w tym przypadku nie podajemy ścisłych wyliczeń. W miarę postępu prac staramy się odtworzyć tzw. strukturę zasobu, czyli układ chronologiczny i tematyczny zbioru. W związku z powyższym materiały dot. określonego tematu, osoby czy terenu mogą być wyszukiwane poprzez Cyfrowe Archiwum. Natomiast materiały, które są w trakcie porządkowania i spisywania nie zostały jeszcze ujęte w tej wyszukiwarce archiwalnej.

Obecnie zostało do opracowania ok. 100 worków. Są to materiały najbardziej zniszczone (często fragmenty zapisanych kartek, które trzeba dopasować do siebie), więc ich rekonstrukcja jest najbardziej czasochłonna. Obecnie nad w/w materiałami pracuje 2 pracowników Oddziałowego Archiwum IPN w Katowicach. W związku z powyższym prace rekonstrukcyjne potrwać jeszcze co najmniej kilka lat.

Z wyrazami szacunku
Jacek Gwał